

ШПАЧИНСЬКИЙ О. А., заслужений працівник культури України, професор, завідувач кафедри музичного мистецтва ВП «МФ КНУКіМ»

ВИХОВАННЯ ДИРИГЕНТА НАРОДНОГО ХОРУ НА ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА.

Виховання диригента у широкому культурологічному контексті це — формування музичної культури особистості як невід'ємної частини її духовної культури, яка увібрала досягнення вітчизняної й світової музичної спадщини і стала вінцем загально-естетичної культури ХХІ ст.

Завдання вищої школи — розвинути чутливість студентів до музики, ввести їх у світ добра й краси, допомогти відкрити в музиці животворне джерело людських почуттів і переживань, виховати здатність до активної творчої діяльності, сформувати ціннісно-орієнтаційне ставлення до музичного мистецтва, сприяти розвитку художньо-творчих здібностей студентів.

Саме життєвий шлях і творчий спадок Великого Кобзаря Т.Г. Шевченка є тим життєдіяльним прикладом жертовності патріота, взірцем для виховання людини, музиканта-митця, зокрема диригента народного хору, оскільки, без глибинних знань народнопісенних традицій, історичного минулого його Батьківщини, її культурної спадщини, без знань світоглядної ментальності нації неможливе повноцінне виховання справжнього носія народнопісенної культури свого народу. Т. Шевченко закликав всебічно вивчати народне життя: « прочитайте ви думи, пісні, послухайте, як вони співають, як вони говорять між собою, шапок не скидаючи, або на дружньому бенкеті як вони згадують про старину, і , як вони плачуть неначе справді в турецькій неволі або у польського магнатства кайдани волочать...Щоб знати людей, то треба пожити з ними»(1)

Він занотовував все: старовинні звичаї , обряди, легенди, перекази, потім відтворював їх у своїх поетичних творах « Назар Стодоля», «Наймичка»,» Княжна»,»Лілея» та інших творах (Чи не приклад для студентства?) І, дійсно, його поезія, часто пов'язана переходами у народнопісенні форми, пересипана народним мелосом.

Перечитуючи «Кобзар», помічаєш його вражаючу наближеність до дум, народних пісень, чумацьких та балад («У тієї Катерини хата на помості»), жартівливих («Утоптала стежечку через яр, через гору, серденько, на базар»), його трепетне ставлення до самого виконання народної пісні: «тиха розмова», «тиха пісня», бо саме у такі моменти, коли працює думка, розкривається пісенне царство духу, співає серце і душа, висловлюються найтонші, найпотаємніші почуття: («...Журився сам собі чогось // Та й заспівав, – звичайно, тихо» («Матрос»)); або: «...Надію в серці привітаю, тихенько-тихо заспіваю // І Бога Богом назову» (Оренбург, 1850).

Читаючи Тараса Шевченка, відчуваєш силу його магнетичної влади над поколіннями. Його поезія вимірюється двома вершинами – загальнолюдським звучанням і разом з тим глибоко національним призначенням. Як людина всебічної культури з незалежним і оригінальним мисленням українську поетичну мову Великий Тарас зумів піднести у своїх творах до високого рівня романтичного вираження, найтонші людські почуття, найінтимніші особисті переживання так щемливо і правдиво передати у світлі соціальних проблем.

Любов Шевченка до природи, милування красою рідної землі становлять характерну рису його патріотизму. "Нема на світі України, немає другого Дніпра!.." - з захопленням проголошує поет. В його художніх творах образи рідного пейзажу, картини природи є неперевершеними зразками живопису слова. Пригадаймо чудову картину ранку в творі "Сон": «...світає, Край неба палає://Соловейко в темнім гаї //Сонце зустрічає. //Тихесонько вітер віє, //Степи, лани мріють//Між ярами над ставами //Вербки зеленіють. »), «Садок вишневий коло хати ,хрущі над вишнями гудуть, плугатарі з плугами йдуть, співаючи ідуть дівчата», або картину то розгніваного, розбурханого Дніпра.

Кожному студенту потрібно усвідомлювати, що патріотичні ідеї Шевченка зросли на життєдайному ґрунті багатовікової боротьби українського народу за свою незалежність, проти соціального і національного гніту. Він розумів, що немає і не може бути вільної, щасливої і радісної вітчизни, поки "...скрізь на славній Україні// Людей у ярма запрягли // Пани лукаві..." **До Шевченка ніхто ще так не говорив з народом. Українська література не знала ще такого злету поетичного натхнення, такого пафосу в утвердженні**

патріотичних ідей (3): «Україно, Україно! //Серце моє, ненько! //Як згадаю твою долю, //Заплаче серденько! /"Тарасова ніч"/. «А ти, моя Україно, //Безталанна вдово, //Я до тебе літатиму! //З хмари на розмову. //На розмову тихосумну, //На раду з тобою: // Опівночі падатиму //Рясною росою. /"Сон"/. «Мені однаково, чи буду я жить на Україні, чи ні» .«Я так люблю, // Я так її люблю мою Україну убогу, // Що прокляну й святого Бога, // За неї душу погублю.» . «Свою Україну любіть. // Любіть її... во время люте, //В останню тяжкую минуту // За неї Господа моліте»

Працюючи над творами на вірші Т. Шевченка, майбутнім диригентам, необхідно, за прикладом Тараса, вивчати й історичне минуле свого краю, своєї рідної України. Без цих знань сприйняття шевченківського слова буде поверховим і малозначущим.

Шевченкові герої – це люди кровно пов'язані з Батьківщиною. Це подвижники, для яких немає вищого почуття, ніж гаряча любов до стражденної матері-вітчизни. Такими патріотами були вожді народних повстань - Наливайко, Тарас Трясило, Іван Підкова, Гамалія, Богдан Хмельницький, Богун,. Улюблений герой Шевченкових поезій і картин – лицар народний, повстанець-гайдамака Залізняк, Гонта, козак-запорожець, що виступає оборонцем рідного краю, носієм народної правди і честі. Філософський подвиг Т. Шевченка, вся вибухова сила його творчості полягає в тому, що він зумів серед мертвої тиші, яка покірливо мовчала задухою страху, ненависті, підозри, загальної заціпенілості, посіяти надію. Вінець Шевченкової творчості – це спів свободі, уславлення свободи, цієї першої й неодмінної передумови людського поступу, добробуту й щастя. Шевченківська творчість пронизана вірою в незнищенність людини, вірою в те, що людина ніколи не змириться з безправством, ніколи не визнає рабство за норму існування. Цей привид козака-оборонця ще й досі витає над Україною, нагадуючи про марно пролиту кров за волю України.

Цілу галерею жіночих образів створює Шевченко. І найбільша заслуга його в тому, що він підніс жінку-кріпачку, жінку-матір на найвищий п'єдестал чистоти, глибини і вірності почуттів, моральної краси і материнської величі. Він зібрав воєдино всі страждання закріпачених жінок всіх епох і голосно розказав про них цілому світові. Це невігойна, найболючіша рана кріпацтва. Його образи дівчат та жінок не лише багатостраждальні, але й, як правило,

високоморальні Вони – знедолені і безправні, але скільки душевної краси у наймички. У кожній з них своя, окрема історія нещасливого кохання, нещасливого з вини соціальних умов. Згадаймо назви його творів про жінок: «Катерина», «Наймичка», «Відьма», «Сова», «Слепая», «Мар'яна-черниця». Ці назви не випадкові. Саме наймичками, відьмами, совами, сліпими, черницями були жінки в тодішньому суспільстві. Прочитаємо одну лише поему «Відьма» і переконаємось, що це звинувачувальний акт тодішньому гнобительському ладові. Ось вона: «... В свитині латаній дрожала //Якась людина. На ногах //І на руках повиступала //Од стужі кров...»

А Катерина? Дівчина, що здатна на велике, безоглядне, пристрасне кохання, ошукана у своєму почутті збезчещена «москаликом» і покарана за нецноту. За влучним висловом Олеся Гончара, «ми ні в кого не знайдемо такого полум'яного, такого пристрасного культу материнства, як у Тараса Шевченка» (2): «У нашій раї на землі // Нікого кращого немає, // Як тая мати молодая // З своїм дитятчком малим...»

Та вірить поет, що прекрасне материнство можливе лише у вільній країні, де кожна людина — господар своєї долі: «І буде син, і буде мати, і будуть люде на землі...»

Шевченко як справжній українець боровся за національне визволення. Вперше в українській літературі поставив проблему мислячої еліти і народу як проблему національно-політичну Його суспільно-політичні погляди з плином часу ставали чіткішими. Він ще більше усвідомлював протиріччя між народом і всім панівним класом, тому викриває тепер не тільки кріпосників, реакціонерів, а й лібералів. У першу чергу проти них і спрямоване послання «І мертвим, і живим, і ненародженим...».

Автор, описуючи трагічну історію свого народу, **наголошує, що всі біди і нещастя від неосвіченості** («Як би ви вчились, так як треба, // То й мудрість би була своя. // А то залізете на небо: // «І ми не ми, і я не я.»), **від байдужості до свого краю** («Німець скаже: «Ви моголи» // «Моголи! Моголи!»... Німець скаже: «Ви слов'яни», // «Слов'яни, слов'яни?» // Славних прадідів великих // онуки погпні.»), **від незнання свого коріння, свого славного минулого**: («У нас воля виростала // Дніпром умивалась, // У голови гори клала // Степом укривалась.. Кров'ю вона умивалась..»), **від покірнього рабства перед чужинцями** («Раби, подножки, грязь

Москви, // Варшавське сміття - ваші пани // Ясновельможні гетьмани. // Чого ж ви чванитеся, ви! // Що добре ходите в ярмі?»

В благальному звертанні-заклику Шевченко говорить про братання, доводить, що тільки національне єднання, тільки громадянський мир, просвітлення звільненого народу забезпечить його Батьківщині щасливе майбутнє: «Обніміться, брати мої! // Молю вас, благаю!»

Кожен, хто звертається до Шевченка, знаходить свої відповіді, бо він говорив про особисте, яке ставало універсальним, суб'єктивність його була настільки чесною і відвертою, що сприймається як найвища міра об'єктивності. Вимір його – це безмірність. Саме тому так важливо, що ми знову і знову шукаємо відповідей на засадничі питання саме в нього» [4].

Таким чином, завданням вищої школи є: на поетичній спадщині геніального поета Тараса Шевченка розширити загальний світоглядний кругозір студентства, ввести їх у світ добра й краси, допомогти відкрити животворне джерело людських почуттів і переживань, виховати здатність до активної творчої діяльності, сформувати ціннісно-орієнтаційне ставлення до мистецтва, сприяти розвитку їх духовних і художньо-творчих здібностей.

Список використаних джерел:

1. Комаринець Т. Т. Шевченко і народна творчість. – К., 1972.
2. Гончар О. Вічне слово // Шевченко Тарас. Кобзар. – К., 1993.
3. Забужко О. С. Філософія української ідеї та європейський контекст: Франківський період. – К., 1993.
4. Королюк Н. Полум'яне слово Шевченка в музиці. – К., 1995.